

Kas õiguse põhimõtted tallatakse jalge alla?

Dr ANDRES TUPITS

advokaadibüroo
Sorainen jurist,
Tartu Ülikooli ELi
õiguse lektor

Dr CARRI GINTER

advokaadibüroo
Sorainen partner,
Tartu Ülikooli ELi
õiguse dotsent

Näib, et üks Vahemere-äärne riik on algatanud protsessi, mis võib viia föderalse Euroopa Liidu tekkeni.

Kreeka (ja mõne teise euroala riigi) võlakriisi jälgides küsivad kindlasti paljud: kuidas võis selline olukord tekkida ning milline võiks olla selle protsessi mõju Eesti suveräänsusele?

Käimasolev võlakriis on juha-

tanud euroala riigid uude etappi, kus riigi suveräänsuse põhimõtted, sealhulgas parlamenti roll eelarve kinnitajana, vajavad taas selgeks vaidlemist. Ühine valuuta tähendab küll ühtset turgu, kuid paratamatult ka osa saamist naabrite probleemidest.

Algsed plaanid olid teistsugused

Majandus- ja rahaliidu loomisel lepiti kokku valuutaliidus, mis tähendas, et iga riik loovutas osa suveräänsusest Euroopa Keskpangast ja euroala riikide keskpankadest koosnevale eurosüsteemile. Euroopa Komisjonil ja Nõukogul tekkis kontrollifunktsioon riikide ülemäärase eelarvedefitsiidi ning riigivõla osas, kuid puudusena kaasnes pea olematu võimalus rikkumiste eest kedagi karistada.

Siiski ühtlustati euroala riikide jaoks mõned põhimõtted. Näiteks et riik peab oma võlga finantseerima turutingimustel ning et riigi laenuvõime sõltub finantsturgude usaldusest tema vastu.

Pressiteadete edastamine

Meediamonitooring

Meediaanalüüsid

See tähendas, et nõrgemad liikmesriigid pidid oma laenule maksma keskmisest kõrgemat intressi. Keskmisest kõrgem intress pidi valitsustele olema majanduse konkurentsivõimelise maks muutmise signaaliks.

Kõrgem intress tähendas aga ka seda, et näiteks Prantsuse ja Saksa pankadel ja investeerimisfondidel oli aktiivne huvi osta Kreeka valitsuse võlakirju, sest viimased olid tulusamad kui näiteks Prantsuse või Saksa võlakirjad. Olulist osa mängis ka asjaolu, et Kreeka ja teiste euroala riikide valitsuste eurodes väljendatud riigivõlakirjadesse investeerimine oli Euroopa Liidus seadusandlikult muudetud riskivabaks.

Võimalus riigieelarve kulusi finantseerida laenurahaga ning küllaldane laenuraha kättesaadavus ei innustanud Kreekat tõhustama maksude kogumist ning majandus jätkas vastupidiselt majandus- ja rahaliidu loomisel püstitatud põhimõtetele ehk sisseharjunud rajal.

Nimetatud põhimõtted rakedusid alles pärast seda, kui Lehman Brothersi pankrotistumise-ga alanud finantskriis kuivatas kokku laenuraha kättesaadavuse ning sundis investoreid hoolega hindama laenaja võimet laenu tagasi maksta.

Kreekale tähendas see järjest tõusvaid intressimäärasid ning 2010. aastal palus Kreeka rahalist abi partnerriikidelt euroalas. Kreeka abipalvele järgnesid Iirimaa ning Portugali vastavasisulised palved.

Euroala liikmesriigid lasksid käiku kahepoolsed riikidevahelised laenulepingud Kreekale ning asutati EFSM (*European Financial Stability Mechanism*) ja hiljem EFSF (*European Financial Stability Facility*), mis mõlemad on ajutise iseloomuga. Kavas on

luua ka alaline ESM (*European Stability Mechanism*).

Mis sundis euroala riike abistama Kreekat ning teisi probleemseid riike? Põhjusi selleks on mitmeid. Üks neist on asjaolu, et Kreeka võlakirju omatakse suhteliselt palju väljaspool Kreekat.

See omakorda tähendab, et juhul kui Kreeka valitsus otsustab laene täies mahus mitte tagasi maksta, tekib teistel kohustus finantsstabiilsuse säilitamiseks oma panku aidata, nagu oktoobris toimunud euroala riigijuhtide tippkohtumine otsustas.

Eurosid juurde trükkida ei saa

Riigid saavad oma pankasid aidata riigigarantiidega või kui erainvestorid täiendavat kapitali hankida ei suuda, siis riigiabiga.

Eurode juurdetrükkimine ei ole võimalik, sest selline tegevus oleks vastuolus Euroopa Keskpangade Süsteemi eesmärgiga säilitada hindade stabiilsus, s.t hoida inflatsioon kontrolli all. Selle asemel on Euroopa Keskpang ja teised euroala keskpangad ostnud järeltuult probleemsete euroala riikide võlakirju.

Euroopa Komisjon vastas euroala riikide võlakriisile "Euroopa semestri" algatusega ning Euroopa Nõukogu ja Parlament on nüüdseks vastu võtnud rea õigusakte Euroopa Liidu riikide majanduste ja eelarvepoliitika te juhtimiseks, et vältida Kreeka-sarnaste situatsioonide kordumist.

Samas ei ole kindel, kas sellised seadusandlikud muudatused on piisavad. Ilmselt tuleks kaaluda ka Euroopa Liidu aluslepingute muutmist. Näiteks Euroopa Keskpanga endine president

Pressiteadete edastamine

Jean-Claude Trichet tuli oma 2. juunil Aachenis peetud kõnes välja ettepanekuga luua Euroopa Liidu rahandusministeerium, mis valvaks euroala liikmesriikide eelarvepoliitika ning majanduse jätkusuutlikkuse üle.

Vajadus tagada euroala pankade piisav kapitaliseeritus ning pankade võime laenu anda, samuti euroala riikide fiskaalpoliitika põhimõtete sissekirjutamine riikide põhiseadustesse ning kulutuste allutamise senisest rangemale Euroopa Liidu kontrollile on tänase päeva reaalsus.

Oktoobri lõpul toimunud euroala riikide juhtide tippkohtumisel otsustati, et 2012. aasta lõpuks kirjutatakse eelarvetasakaalu nõue sisse riikide põhiseadustesse.

Aluslepingute muudatuste võimalik sisu peaks selguma euroala riigijuhtide detsembris toimival kohtumisel ning praeguste kavade kohaselt peaks suurem selgus muudatuste ja täienduste osas olema 2012. aasta märtsiks.

Kui aluslepinguid otsustatakse muuta, siis muudatused jõustuvad, kui kõik 27 Euroopa Liidu liikmesriiki on need ratifitseerinud kas parlamendis või rahvahääletusel. Siiski võib minna ka teisiti – näiteks Euroopa põhiseaduse leping lükati rahvahääletustel tagasi ja on praeguseks ajalugu. Kehtiva Lissaboni lepingu ratifitseerimine võttis aga aastaid aega.

Aluslepingute muutmine tavaises korras on küll aeganõudev, kuid teenib õiguskindluse põhimõtet. See võimaldab liikmesriikidel leida sobiv vahekord oma ning Euroopa Liidu pädevuse vahel. Pädevuste vahekorra vaagimisel tuleb arvestada Riigikogu rolliga riigieelarve kinnitajana.

Meediamonitooring

Totalitarismini väike samm

Aluslepingute muutmist ei saa vältida. Vähesed teavad, et euroala päästepaketid eksisteerivad juriidilises mõttes kõrvuti Euroopa Liidu aluslepingutega, s.t praegu eksisteerib Euroopa Liidu lipu all kaks paralleelset liitu – traditsiooniline aluslepingutel tuginev ja riikide valitsuste koostöövormina tegutsev.

Probleem viimase puhul on see, et Euroopa Liidu kontrollimehhanismid (näiteks kontrollikoda) talle ei laiene, siseriiklikud kontrollimehhanismid (näiteks riigikontroll) samuti mitte. Otsustamine on üksnes euroala riikide valitsuste käes ning ei või olla kindel, kas selline tegevusvorm on kasulik Euroopa Liidu kodanikele.

Demokraatlike kontrollimehhanismideta pragmaatilisusest lähtuv riik või organisatsioon muutub varem või hiljem ainult täidesaatvaks, kus totalitarismini on vaid väike samm.

Aluslepingute muudatustele ei tohiks seetõttu läheneda liiga kergekäeliselt. Euroopa Liidu suurem pädevus tuleb paratamatult millegi arvelt.

Pragmaatilise lähenemise oht peitub ennekõike asjaolus, et jalge alla tallatakse õiguse põhimõtted. Kaheldav, kas pragmaatiliselt käituv riik jääb demokraatlikuks. Küsitav on, kas pragmaatiliselt käituvad riigid teenivad neid eesmärke, milleks Euroopa Liit on loodud.

Vähesed teavad, et euroala päästepaketid eksisteerivad juriidilises mõttes kõrvuti Euroopa Liidu aluslepingutega, s.t praegu eksisteerib Euroopa Liidu lipu all kaks paralleelset liitu – traditsiooniline

Meediaanalüüsid

**aluslepingutel tuginev ja riikide
valitsuste koostöövormina tegutsev.**

Vanakreeka kunstniku
Myroni loodud "Kettaheitja"
näoilme ei väljenda mingeid
emotsioone, sest atleedile
poleks see sobinud.
Kreekast alguse saanud
Euroopa völkriis aga
kütab mitte ainult
kreeklaste kirgi.